

ปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความในงานสถาปัตยกรรม (ไฮเดกเกอร์และกาดามเมอร์): กรณีศึกษาร้านกาแฟย่านเกาะรัตนโกสินทร์

วาสนา สิทธิอิสระ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และการออกแบบ

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

บทคัดย่อ

ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ Heidegger และ Gadamer เป็นที่สนใจในวงวิชาการทางการสถาปัตยกรรม แต่รูปแบบวิธีการที่ทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ตามแนวทางดังกล่าวนั้นยังไม่ชัดเจน ในการศึกษา ผู้วิจัยจึงดำเนินการทดลองสร้างเครื่องมือ สรุปลักษณะของวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ และการตีความอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อประโยชน์ของการนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การพัฒนาเครื่องมือนี้เป็นการต่อยอดจากงานวิจัย “จากญาณวิทยาสู่กระบวนการวิจัย : ศึกษาปรากฏการณ์วิทยาในสถาปัตยกรรม” ของสันต์ สุวีจรรย์นันทน์ โดยเฉพาะขั้นตอนการค้นหา “หน่วยการวิเคราะห์” และแนวทางการวิเคราะห์ สรุปลผล และตีความ โดยใช้ “ร้านกาแฟ” เป็นกรณีศึกษาในการทดลองเครื่องมือ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ผู้ใช้ให้ความสำคัญกับบรรยากาศซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญทางสถาปัตยกรรม และเป็นสถานที่ร่วมของปรากฏการณ์ทางสังคม โดยหน่วยการวิเคราะห์เป็น “พื้นที่ว่างที่สัมพันธ์กับมนุษย์” ที่เป็นผลจากการสร้างเครื่องมือ มิใช่เกิดจากการตั้งหัวข้อของหน่วยการวิเคราะห์ขึ้นมาก่อน แต่เป็นการปล่อยให้ปรากฏการณ์แสดงผล แล้วนำไปสู่การตีความจากปรากฏการณ์เป็น “พื้นที่สบายและสังคมพบปะพูดคุย” ในกรณีศึกษาที่ 1 ที่เป็นร้านกาแฟเก่าแก่ในย่าน “พื้นที่นั่งไม่สบายแต่ถ่ายรูปสวย” ในกรณีศึกษาที่ 2 และ 4 ที่เป็นร้านกาแฟที่มีรูปแบบการตกแต่งย้อนยุคและเป็นที่ยอมรับในสังคมออนไลน์ “พื้นที่สบายบรรยากาศร่วมของผีเสื้อ” ในกรณีศึกษาที่ 3 ซึ่งเป็นร้านกาแฟที่ส่งเสริมบรรยากาศการสนทนา มีพื้นที่แสดงงานศิลปะในพื้นที่ชั้นสอง “พื้นที่นั่งไม่สบายที่ชั้นหนึ่งและสบายที่ชั้นสอง” ในกรณีศึกษาที่ 5 “พื้นที่สบายมีความหลากหลายของความสุขที่นิ่ง” ในกรณีศึกษาที่ 6 ซึ่งเป็นร้านกาแฟที่เป็นที่ยอมรับที่มีรูปแบบของการจัดพื้นที่นั่งและโต๊ะที่หลากหลาย และสุดท้ายคือ “พื้นที่ทางเชื่อมประสาทสัมผัส” ในกรณีศึกษาที่ 7 ที่เป็นร้านกาแฟที่มีจุดดึงดูดการชงกาแฟคือการตกแต่งร้านด้วยดอกไม้เป็นการนำจุดเด่นของความเป็นถิ่นที่ตั้งในพื้นที่ตลาดค้าส่งดอกไม้มาใช้อย่างเป็นประโยชน์พร้อมกันกับการมีทางเดินเป็นส่วนเชื่อมพื้นที่สร้างความทรงจำเรื่องกลิ่นหอมของดอกไม้ ทั้งนี้การอภิปรายผลของปรากฏการณ์ขึ้นกับเวลา บุคคล สถานที่ และวัฒนธรรม ช่วยให้เพิ่มมิติที่หลากหลายของการทำความเข้าใจกับสถาปัตยกรรมนั้นๆ ได้ลึกกว่าแค่ภาพที่มองเห็น

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์วิทยา | อรรถปริวรรต | ไฮเดกเกอร์ | ร้านกาแฟ | หน่วยวิจัย | บรรยากาศ

Hermeneutic Phenomenology (Heidegger and Gadamer) in Architecture: Coffee Shop Case Studies in Rattanakosin (Bangkok Old Town)

Wasana Sitti-issara

School of Architecture and Design
Assumption University

Abstract

Hermeneutic Phenomenology by Heidegger and Gadamer has been studied in many architectural academics, but the methodology of understanding a phenomenon is still unclear. The researcher conducted the experiment to construct a tool summarized in a process of phenomena including interpretations for the benefit of being used in any further research.

The development of this tool is based on research “From Epistemology to Methodology: A Study of Phenomenology in Architecture” by San Suvajaraphinan, especially the process of searching for “unit of analysis”. The analysis, conclusion and interpretation survey in coffee shops as case studies to examine the tool. Coffee shops have been examined since combining cultural phenomena and value in the atmosphere which is an important architectural element.

Results are from the research methodology allowing the phenomena to show off. The “unit of analysis” which is the consequence is “the corresponding of human space”. The results of phenomenon analysis shows “comfortable space, social talk” in case study# 1 at the old coffee shop in the area, “uncomfortable space but beautiful images” in case study# 2 and 4 that are popular cafes in online communities, “comfortable area, sensual atmosphere” in case study# 3 which is a coffee shop that promotes social activity as well as an art gallery area on the second floor area, “uncomfortable space on the first floor, but comfortable space on the second floor” in case study# 5, “comfortable area with a variety of seating height” in case study# 6 which is a leading brand coffee shop making various forms of seating and table arrangement. The final result is “sensory connection area” in case study# 7, which is a coffee shop that uses the strength of being located in the flower wholesale market to decorate space including the transitional walkway as a link to create memory space for the fragrance of flowers. The discussion of phenomenon depends on time, person, place, and culture, helping to understand dimensions in an architectural space deeper than just a visual image.

Keywords : Hermeneutic | Phenomenology | Martin Heidegger | Coffee shop | Unit of Analysis | Atmosphere

1. บทนำ

Peter Zumthor กล่าวในหนังสือ *“Atmospheres: Architectural Environments, Surrounding Objects”* ว่า *“บรรยากาศ”* เป็นองค์ประกอบสำคัญของสถาปัตยกรรม เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพลังการขับเคลื่อนของสถานที่นั้นๆ สามารถเกิดการกระทบจิตสำนึกและความรู้สึกของความเป็นมนุษย์ เป็นส่วนประสานและสื่อสารให้สถาปัตยกรรมเกิดพลังเชื่อมโยงไปถึงคนและสิ่งแวดล้อม (Zumthor, 2006: 11) ซึ่งผลงานการออกแบบของ Zumthor กล่าวได้ว่ามีรากหยั่งลึกมาจากการให้ความสำคัญกับการรับรู้ของประสาทสัมผัส และเข้าใจสถาปัตยกรรมผ่าน *“ประสบการณ์ตรง”* จึงมักถูกเอาไปเปรียบกับงานเขียนของปราชญ์ชาวเยอรมันสำคัญในศตวรรษที่ 20 คือ Martin Heidegger โดยงานของ Heidegger นั้นบ่มเพาะแนวความคิดเกี่ยวกับ *“ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม”* และ *“การรับรู้ของมนุษย์”* เชื่อมโยงสู่ความหมายของการสร้างสภาพแวดล้อม และการดำรงของมนุษย์ในสรรพสิ่งทั้งมวล ซึ่งทั้ง Zumthor และ Heidegger มีจุดร่วมที่น่าสนใจ คือ การใช้เครื่องมือวัดคุณค่าของที่ว่าง (และสถาปัตยกรรม) ด้วยประสบการณ์และความรู้สึก และวิธีการอธิบายความของทั้งคู่ก็มีได้เกิดจากการนำเสนอทฤษฎีหรือนิยามออกมาอย่างตรงไปตรงมา แต่ใช้การ *“เล่าความรู้สึกความนึกคิดที่มีต่อประสาทสัมผัส”* ซึ่งมีความพิเศษและน่าสนใจยิ่ง (Teeraparb Wong, 2016: 175-176)

แนวทางการอธิบายว่าด้วยทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาเป็นวิธีการที่น่าสนใจในการใช้ตอบคำถามเรื่องการทำงานของระบบประสาทสัมผัส ต่อเนื่องไปจนถึงจิตสำนึกและความรู้สึกของการรับรู้ได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (Hermeneutic Phenomenology) ตามแนวคิดของ Heidegger ซึ่งเน้นการตีความตามประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก โดยเชื่อว่าสรรพสิ่งมีความหมายในตัวเองสามารถตีความได้ด้วยภาษาเป็นสำคัญ ยกระดับจากแนวทางของ Edmund Husserl ผู้เป็นอาจารย์แห่ง Transcendental Phenomenology ซึ่งเป็นการแยกตัวตนและองค์ความรู้ทั้งปวงของผู้วิจัยออกจากเรื่องที่ศึกษา ใช้ภาษาในเชิงพรรณนาเป็นการสร้างความหมายขึ้นมาจากภายในจิตสำนึก โดยไม่มีอคติและไม่มีความเอนเอียงในเรื่องที่ศึกษา สำหรับ *“Existential Phenomenology”* ของ Maurice Merleau-Ponty และ Jean-Paul Sartre ที่ว่าด้วยการดำรงอยู่ในโลกของบุคคลมีอิทธิพลต่อบุคคล โดยเน้นที่การวิเคราะห์ภาวะที่มีที่เป็นของบุคคลนั้นๆ (Plodpluang, 2013:3) จึงสรุปได้ว่าทั้งสองแนวหลังนั้นไม่เหมาะกับการศึกษางานสถาปัตยกรรมที่ต้องมีประสบการณ์และองค์ความรู้แห่งตัวตนเป็นพื้นฐาน ไม่สามารถลืมความรู้แห่งตนได้

ถึงแม้ว่าวงการวิชาการทางสถาปัตยกรรมจะมีผู้สนใจศึกษาทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาอยู่หลายกลุ่ม แต่รูปแบบวิธีการที่ทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงทำการทดลองสร้างเครื่องมือ สรุปขั้นตอนของวิธีการศึกษาปรากฏการณ์และการตีความ อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ต่อในภายภาคหน้าได้ เป็นการต่อยอดจากงานวิจัย *“จากญาณวิทยาสู่กระบวนการวิจัย: ศึกษาปรากฏการณ์วิทยาในสถาปัตยกรรม”* ของ สันต์ สุวัจน์ราภินันท์ โดยเฉพาะขั้นตอนการค้นหา *“หน่วยวิจัย (Units of Analysis)”* และแนวทางการวิเคราะห์ สรุปผล และตีความ

สำหรับการคัดเลือกกรณีศึกษาเพื่อใช้ในการทดสอบเครื่องมือในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ *“ร้านกาแฟ”* เป็นกรณีศึกษาเพราะเป็นสถานที่ที่ผู้ใช้ให้ความสำคัญกับบรรยากาศ ทั้งนี้พื้นที่ร้านกาแฟเป็นสถานที่ผู้คนในชุมชนมาพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและถกประเด็นทางการเมืองมาตั้งแต่อดีต (Waxman, 2006: 36) ในหนังสือ *“The Great Good Place”* กล่าวว่า ร้านกาแฟคือสถานที่ซึ่งคนในพื้นที่มาเข้าร่วมกันในการพบปะ

เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเป็นสถานที่ที่ไม่ใช่บ้านหรือที่ทำงาน (Oldenburg, 1999: 16) เป็นสถานที่ร่วมของปรากฏการณ์ทั้งทางสังคมและทางสถาปัตยกรรม

2. กรอบแนวคิดทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาในงานสถาปัตยกรรม

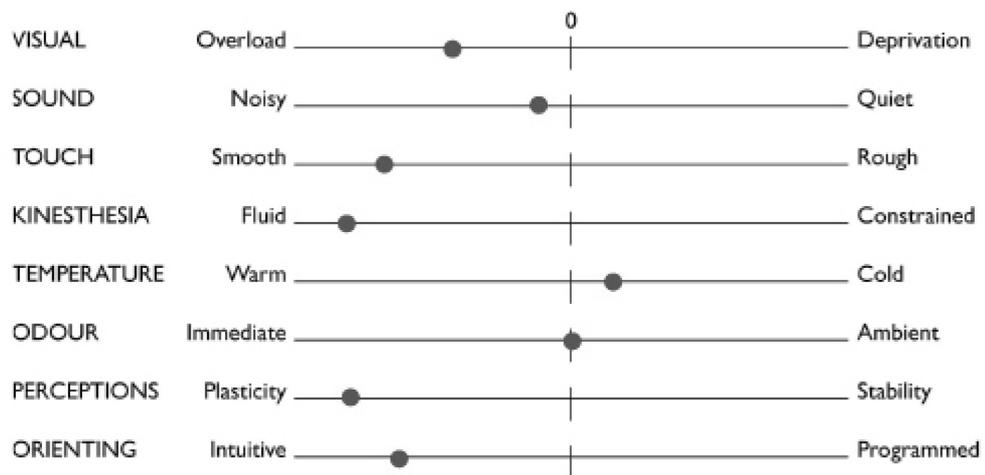
ลักษณะพิเศษของทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาคือการปฏิเสธในแนวความคิดที่ว่า “สิ่งที่เป็นจริงจะต้องเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสเท่านั้น” แต่นักปรากฏการณ์วิทยาเชื่อว่า “สิ่งที่เป็นจริง ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสเสมอไป แต่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการหยั่งรู้ ผ่านความเข้าใจถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ” (Plodpluang, 2013: 4) เช่นเดียวกับที่คมสัน ธีรภาพวงศ์ ได้เขียนวิเคราะห์ถึงงานของ Zumthor ในหนังสือ “*Atmosphere*” ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่เป็นนามธรรมในสมองเพื่อการรับรู้ในจิตใจ เป็นปรากฏการณ์ที่สามารถรับรู้ได้ด้วยสัญชาตญาณและญาณทัศน์หรือการหยั่งรู้เท่านั้น (Teeraparb Wong, 2016: 174)

งานเขียน “*Sensory Reading in Architecture*” โดย Sheryl Boyle ที่เป็นการทบทวนวรรณกรรมจากงานเขียนของสถาปนิกโลกตะวันตกหลายคนด้วยกัน มีการระบุว่ารูปแบบแนวความคิดของเรื่องการนำทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยามาใช้ในวงการสถาปัตยกรรม ก่อเริ่มขึ้นที่เป็นรูปธรรม คือ ในวารสารวิชาการ “*Architecture and Urbanism (a+u)*” ฉบับพิเศษ ในปีค.ศ.1994 หัวข้อ “*Questions of Perception: Phenomenology of Architecture*” เป็นงานเขียนของ 3 สถาปนิก คือ Steven Holl ที่เสนอเรื่องความแตกต่างในเรื่องของปัจจัยของฤดูกาล ช่วงของวันและเวลาที่ทำให้ประสบการณ์ปรากฏการณ์วิทยาที่เกิดขึ้นจากการทดลอง สำรงานสถาปัตยกรรมแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ หรือแม้แต่พื้นที่เดียวกัน สถาปนิกอีกท่าน คือ Juhani Pallasmaa ที่เสนอเรื่องการรับรู้ในเชิงสถาปัตยกรรมว่าไม่ได้ประกอบด้วยสัมผัสเพียงแค่ 5 ประการ คือ ตา หู จมูก สัมผัส ลิ้น เท่านั้น แต่ต้องมีเพิ่มอีกสองประการ คือ โครงสร้างและกล้ามเนื้อ (Skeleton and Muscle) เพราะการที่จะเข้าใจความเป็นสถาปัตยกรรมได้ ต้องมีผัสสะในเชิงที่อุปมาอุปไมยกับกระดูกและเนื้อที่หล่อหุ้มร่างกายของมนุษย์ ซึ่งก็คือในส่วนที่ลึกซึ้งกว่าประสาทสัมผัสทั้ง 5 นั่นเอง คนสุดท้าย คือ Alberto Pérez-Gómez ผู้เป็นนักทฤษฎีทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมซึ่งตั้งคำถามหลายข้อที่ให้คุณค่าเกี่ยวกับการมีอยู่ของมนุษย์ในพื้นที่ของสถาปัตยกรรม มากกว่าการแสดงออกของพลังอำนาจของการถือตัวเป็นสำคัญของผู้ออกแบบที่ให้คุณค่าการรับรู้อย่างผิวเผินด้วยประสาทสัมผัสเดียวของการมองเห็นในภาพตัวแทนของรูปทรง มีการตั้งท้าวถามว่าสถาปนิกจะต้องมีความสามารถในการสอดประสานเรื่องของความสามารถในการหยั่งรู้และความเป็นเหตุเป็นผลเชิงตรรกะเข้าด้วยกัน (Boyle, 2011: 1-4)

หนังสือ “*Sensory Design*” ผลงานของ Joy Monice Malnar และ Frank Vodvarka เปิดตัวด้วยคำถามเชิงเชื่อใจว่า “ถ้าเราออกแบบมาสำหรับทุกๆ ประสาทสัมผัสของเราจะเป็นอย่างไรได้บ้าง” เป็นตัวเชื่อมต่อไปถึงทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาที่ก้าวข้ามการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสไปถึงความรู้สึกของการหยั่งรู้ เป็นการรวบรวมเนื้อหาเชิงประวัติศาสตร์และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการรับรู้ของมนุษย์ นำเสนอให้มีการทำความเข้าใจในงานสถาปัตยกรรมด้วยการเล่าเรื่องจากประสบการณ์เมื่อมีการเข้าถึงพื้นที่ และสรุปออกมาด้วย “*Sensory Slider*” (2004: 248) ซึ่งเป็นแผนภูมิที่ใช้เป็นอุปกรณ์ช่วยในการทำความเข้าใจพื้นที่นั้นๆ ผ่านหัวข้อของประสาทสัมผัส

ต่างๆ ที่ให้ค่าการรับรู้ในชั่วตรงข้าม คือ การมอง (รูปทรงหนัก-ไร้รูป) การได้ยิน (เสียงดัง-เบา) การสัมผัส (ยาก-ง่าย) อุณหภูมิ (ร้อน-หนาว) กลิ่น (แฉะไปทั่ว-กำลังดี) ความคล่องตัว (ลื่นไหล-ติดขัด) การกำหนดตำแหน่ง (ด้วยสัญญาณ-กฎระเบียบ) ความสามารถในการหยั่งรู้ (มาก-น้อย) เป็นที่น่าสนใจว่า Sensory Slider ถูกนำไปใช้อ้างอิงมากมายในงานวิจัยที่เกี่ยวกับการออกแบบ เพราะมีส่วนช่วยในการศึกษาพื้นที่ที่เป็นอยู่กับนำเสนอแนวทางการปรับปรุง โดยแสดงออกมาเป็นแผนภูมิเพื่อสื่อสารและทำความเข้าใจในลักษณะของพื้นที่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีข้อดี คือ พยายามในการนำประสาทสัมผัสที่เป็นนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรมที่นำไปใช้ได้ แต่ในขณะเดียวกันก็กลับมองว่าการรับรู้ในชั่วตรงข้ามเหล่านั้น กลับกลายเป็นกำแพงที่จะนำไปสู่แก่นแท้ของทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา เพราะการรับรู้จริงๆ ไม่ได้เป็นแบบปริมาณมากนักในชั่วตรงข้ามที่เทียบออกมาใช้ได้

หนังสือ “ปรากฏการณ์ศาสตร์ในสถาปัตยกรรม” ของทิพย์สุดา ปทุมานนท์ (1996) เป็นหนังสือเล่มแรกในวงการสถาปัตยกรรมของไทยที่เขียนเกี่ยวกับเนื้อหาของปรากฏการณ์ ก่อนที่หนังสืออีก 2 เล่มในเนื้อหาทำนองเดียวกันจะออกตามมา คือ “สถาปัตยกรรม กับปนาทแห่งความสงบ” (1997) และ “สถาปัตยกรรม กังสดาลแห่งความคิด” (2000) ที่เป็นการเขียนเชิงพรรณนาใช้วิธีการเขียนจากประสบการณ์ เกิดความชัดเจนเฉพาะการทำความเข้าใจตัวตน และความรู้สึกของผู้เขียน แต่ก็ยังไม่ช่วยให้เกิดความเข้าใจในตัวทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาและวิธีการที่จะนำไปใช้ต่อสักเท่าไร แม้ว่าหนังสือเหล่านี้จะมีเนื้อหาในส่วนของประวัติศาสตร์และทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมก็ตาม แต่เป็นเหมือนสมุดบันทึกส่วนตัวของผู้เขียนเองที่เอาไว้อ่านคนเดียว การเขียนด้วยลายมือที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์วิทยา จึงควรเป็นแค่ขั้นตอนของแบบร่าง ไม่สามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจ ต่อเมื่อเนื้อหาเหล่านี้ได้รับการปรับปรุงเพื่อให้ศึกษาต่อถึงความเข้าใจในทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาอย่างมีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน ก็จะเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่ามากกับวงการสถาปัตยกรรมไทย

ภาพที่ 1: “Sensory slider” จากหนังสือ Sensory Design (2004)

“จากญาณวิทยาสู่กระบวนการวิวิจย: ศึกษาปรากฏการณ์วิทยาในสถาปัตยกรรม” ผลงานของสันต์ สุวัจนารินทร์ ช่วยสร้างความเข้าใจให้กับทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาแนว Hermeneutic Phenomenology ของ Heidegger ในรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้ ทั้งในส่วนที่มา ความหมาย กระบวนการ และการตีความ มีการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นแนวทางเบื้องต้นในการเข้าสู่ปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรม 6 ประการ ได้แก่ (Suwatharapinun, 2011: 105-107)

ประการที่ 1 กำหนดจุดยืนของเราที่จะเข้าไปมีประสบการณ์ในพื้นที่

ประการที่ 2 กำหนด สถานะ ปัจเจก สิ่งของ หรือพื้นที่ที่ใช้พิจารณาความสัมพันธ์ด้วย

ประการที่ 3 ในการพิจารณาปรากฏการณ์ ต้องตระหนักถึงมิติทางประวัติศาสตร์ ผ่านประสบการณ์ ความทรงจำ และความหมาย

ประการที่ 4 กำหนดให้ได้ว่าอะไรคือหน่วยวิจย (Units of Analysis)

ประการที่ 5 รู้จักเทคนิคและวิธีในการตีความและถอดความ

ประการที่ 6 มีความเข้าใจในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์

ในเงื่อนไขข้อ 4 ที่มีการระบุถึง “หน่วยวิจย (Units of Analysis)” ที่ใช้เป็นตัวกลางในการเข้าถึง ช่องทาง สิ่งของ สถานการณ์ หรือถิ่นที่ เป็นสื่อให้ปรากฏการณ์ได้เผยตัวออกมา (Suwatharapinun, 2011: 57) เป็นตัวช่วยในการเข้าใจในพื้นที่นั้นๆ สันต์ให้คำอธิบายว่าหน่วยวิจย อาจมีลักษณะเป็นเชิงคุณลักษณะ เส้น สี รูปทรง พื้นผิว ขนาด และสัดส่วน (Suwatharapinun, 2011: 64) เช่น การใช้เนื้อหาหรือบริบทจากความทรงจำในประวัติศาสตร์ในงานของ Aldo Rossi หรือในหนังสือเยิรเงาสลัว In Praise of Shadow โดย Tanizaki Jun'ichiro ที่ใช้แสงในเชิงมิติที่ต่างกันเป็นหน่วยวิจย เป็นตัวเชื่อมในการเก็บข้อมูล บันทึกเหตุการณ์ ที่สร้างปรากฏการณ์จากความทรงจำ (Tanizaki, 2001: 68)

อย่างไรก็ดี จากคำว่า “หน่วยวิจย” ตามที่สันต์ได้เสนอไว้นั้น (Suwatharapinun, 2011: 57) สำหรับในบทความนี้ จะใช้คำว่า “หน่วยการวิเคราะห์” เพื่อให้แปลตรงกับคำว่า “Units of Analysis” ทั้งนี้ ความหมายของคำว่า “หน่วยการวิเคราะห์” ในบทความนี้ ยังคงมีความหมายในทางเดียวกับคำว่า “หน่วยวิจย” ในการศึกษาของสันต์

สันต์ได้ขยายความเข้าใจในส่วนของการตีความ โดยระบุว่าเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาในการเชื่อมโยงความเป็นตัวตนและโลก ไม่ใช่การตีความโดยอาศัยภาพเสมือนหรือรูปทรงที่สถาปนิกคุ้นชินการตีความ จึงไม่ใช่แค่ความรู้ และสันต์ได้สร้างขยายความในการอธิบายถึง Heidegger และ Hans-Georg Gadamer ที่ต่างก็มีจุดยืนของแนวความคิดในเรื่องของความเข้าใจพื้นฐานเดียวกันว่าการวางตำแหน่งแห่งที่ของตัวตน Dasein ในบริบท คือไม่ได้อยู่ลอยๆ ไม่ได้อยู่นอกความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับปัจจัยอื่นๆ แต่ต้องมีการเชื่อมโยงกัน มีภูมิหลัง มีขอบเขตที่ชัดเจน แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเมื่อ ลึกลงไปในเนื้อหาของการตีความแล้ว ปรากฏทั้งสองกลับมีความแตกต่างกัน เพราะ Heidegger ให้ความสำคัญกับตัวตนมากกว่าถึงขนาดว่าเป็นการสร้างสภาวะใกล้ตาย คือ มีความสันโดษและสงบ เพื่อที่ว่าตัวตนที่แท้จริงจะปรากฏและไม่ถูกครอบงำด้วยวิถีของชีวิตประจำวัน โดยที่ไม่จำเป็นต้องไปเชื่อมโยงกับปัจจัยอื่นๆ

ในขณะที่แนวการตีความของ Gadamer ที่มีกระบวนการในการสร้างความเข้าใจในตัวเองก่อน ผนวกกับการสร้างประสบการณ์ให้แก่ตัวตนด้วยวิธีการที่เรียกว่า “การขยายเส้นขอบฟ้า (Fusion of Horizon)” ซึ่งขยายขอบเขตการรับรู้ออกไปไม่ใช่แค่เรื่องของเวลา แต่เป็นเรื่องของมิติหลายๆ ด้าน จากบริบทของจารีตประเพณี อกติ จิตสำนึกเชิงประวัติศาสตร์ เป็นต้น ที่ล้วนแต่เป็นสิ่งที่บังตาเราเอาไว้ จึงจำเป็นต้องมีการขยายประสบการณ์เพื่อเพิ่มมิติที่หลากหลายขึ้นกระบวนการตีความจะได้สมบูรณ์ ซึ่งผลสุดท้ายแล้วเป้าหมายของการตีความของ Gadamer คือ เป็นการต่อยอดของ Heidegger ที่จะก้าวข้ามผ่านแค่การเข้าใจในเฉพาะตัวตนเป็นการขยายความเป็นตัวตน ทำให้เกิดการรอบที่กว้างขึ้น โดยที่ Gadamer ใช้ “บทสนทนา (Dialogue)” เป็นเครื่องมือในการขยายขอบฟ้า ซึ่งช่วยให้เกิดการสร้างปัจเจกอื่นขึ้นมาเป็นเสียงสะท้อนสร้างความเข้าใจให้กับตัวตนมากขึ้น เข้าใจและเห็นชัดถึงอคติต่างๆ ที่ซ่อนตัวอยู่ ซึ่งบางครั้งก็ได้สร้างความรู้ใหม่ให้แก่ตัวตน คือไม่ใช่บทสนทนาของใครกับใคร แต่เป็นของตัวตนต่อตัวตนนั้นๆ เอง บทสนทนานี้ไม่ใช่แค่ภาษา การพูด หรือการเขียน แต่ยังรวมถึงปฏิบัติการบางอย่าง ดังเช่นในวิทยานิพนธ์ของปิยลดา ทวีปรั้งชีพ “การย้อนสำรวจประเพณีเพื่อการค้นพบใหม่: ความเข้าใจของ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับคุณสมบัติและความหมายในบ้านไทยประเพณี” ที่ใช้กรณีศึกษาบ้านเรือนไทยในต่างยุคสมัยเพื่อเป็นการสร้าง “บทสนทนา” ให้แก่ตัวเองในในการทำ ความเข้าใจ และขยายการรับรู้ผ่านมิติของเวลาในอดีตและปัจจุบัน (Suwatcharapinun, 2011: 73-79) แต่ทั้งนี้บทวิจัยของสันต์ ก็ยังไม่ได้ต่อไปถึงวิธีการหา “หน่วยการวิเคราะห์” และแนวทางการตีความด้วยการสร้าง “บทสนทนา” ที่ชัดเจน

นักทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาอีกคนที่สันต์กล่าวถึงในเนื้อหา คือ Alfred Schutz ที่มีความเหมือนกับ Gadamer ในการดึงเอาประสบการณ์และการกระทำเป็นวัตถุในการตีความ โดยที่ Schutz ได้ให้ความสำคัญกับ “เวลา” และได้กล่าวไว้ว่า “ประสบการณ์ที่มีความหมายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนประสบการณ์ที่ถูกให้ความหมาย” ซึ่ง Schutz ยอมรับและพิจารณาในกรณีของลักษณะ เป็นจุดของการพิจารณาที่ใกล้ชิดในปัจจุบันที่มีความแคบและใกล้ (Suwatcharapinun, 2011: 80-81) ซึ่งหัวข้อในเรื่องของเวลาของ Schutz เป็นเรื่องที่ถูกวิจัยสนใจ เพราะมองว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญของทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาสำหรับวัฒนธรรมชาวพุทธที่ถูกปลูกฝังกับจิตสำนึกของการอยู่กับปัจจุบัน ทำให้ตัวตนของประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีรากฐานคติของช่วงเวลาที่แตกต่างกันแต่ก็เชื่อมโยงกับปัจจุบันขณะ

งานวิจัยเรื่อง “แนวความคิดเรื่องสถานที่ และปรากฏการณ์วิทยา กับการศึกษางานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” โดยอดิสร ศรีเสาวนันท และวีระ อินพันทัง มีประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกต คือ ส่วนที่กล่าวถึงงานของ Thomas Thiis Evensen ที่ใช้ในการตีความออกมาเป็นส่วนประกอบพื้นฐานทางสถาปัตยกรรม ได้แก่ พื้น ผนัง หลังคา โดยใช้เกณฑ์การวัดจากองค์ประกอบที่เป็นการรับรู้คล้ายกับ “Sensory Slider” ของ Malnar และ Vodvarka ที่เคยกล่าวไว้ข้างต้น คือจากการรับรู้ความรู้สึกของมนุษย์ที่มีความจำกัดเป็นเกณฑ์จากข้อตรงข้ามกัน ทั้งอดิสรและวีระต่างก็มีความเห็นคล้อยไปในทางเดียวกับที่ผู้วิจัยได้เคยนำเสนอไว้ คือไม่อาจจะนำไปใช้ได้ในทุกกรณี เพราะอาจมีตัวแปรอื่นๆ แทรกเข้ามาได้ (Adisorn & Inpuntung, 2016: 18) ในงานวิจัยนี้ยังอ้างถึง Brice Wachtehauser ที่เสนอการตีความในงานสถาปัตยกรรมเป็น 4 ข้อที่สมบูรณ์แบบตามทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (Adisorn & Inpuntung, 2016: 13-14) โดยเสนอว่าแล้วเราต้องการความสมบูรณ์แบบหรือเรานำจะให้ความสำคัญในการระบุช่วงเวลาของการกลับไปตีความนั้นๆ มากกว่า ซึ่งในตอนท้ายของงานนี้ได้สรุปถึงแนวทางการ

ศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ต้องอาศัยทั้งจากทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาเพื่อที่จะได้ข้อมูลในแนวคิด และประกอบร่วมกับข้อมูลแนวกว้างจากการทบทวนเอกสาร เรื่องวิถีชีวิต ความเชื่อ โดยเฉพาะจากผู้ที่อาศัยในถิ่นที่นั้นๆ เป็นสำคัญ (Adisorn & Inpuntung, 2016: 19)

3. ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา” และ “ร้านกาแฟ”

งานวิจัยทางสถาปัตยกรรมที่ใช้ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยายังมีอยู่ไม่มาก ซึ่งเหตุผลอาจจะมาจากการขาดความชัดเจนในการศึกษาทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ อีกทั้งการศึกษาร้านกาแฟในเชิงของพื้นที่และการออกแบบก็ยังมีอยู่น้อยมากทั้งๆที่เป็นประเภทของกิจกรรมรูปแบบการใช้งานที่มีมากในทศวรรษนี้

การทบทวนจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนของการนำทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาไปใช้ในการปฏิบัติการในสถาปัตยกรรมไทย คืองานวิทยานิพนธ์ของปิยลดา ทวีปรั้งชีพ เรื่อง “การย้อนสำรวจประเพณีเพื่อการค้นพบใหม่: ความเข้าใจของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับคุณสมบัติและความหมายในบ้านไทยประเพณี” (Devakula, 1999) ที่ใช้ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา มีการพรรณารายละเอียดอย่างละเอียดลออในการอธิบายปรากฏการณ์เหมือนกับงานเขียนของทิพย์สุดา แต่ใช้รูปแบบของการตีความตามแนวทางของ Gadamer สันต์ได้วิพากษ์งานวิทยานิพนธ์ของปิยลดาได้อย่างน่าสนใจว่า การตั้งต้นของงานเพื่อที่จะค้นหา “อัตลักษณ์ความเป็นไทย” ที่เชื่อว่ามีอยู่และยังไม่ถูกค้นพบส่งผลทำให้เกิดเป็นการคาดการณ์ก่อน เป็นการตกหลุมพรางของตนเอง (Suwathcharapinun, 2011: 27-28) ซึ่งผู้วิจัยเองก็เห็นด้วยกับสันต์เช่นกัน เพราะหัวใจหลักของการศึกษาปรากฏการณ์คือการให้ปรากฏการณ์แสดงตนออกมาด้วยตัวเอง ไม่ใช่เป็นการตั้งหัวเรื่องไว้ก่อน

งานวิจัย “การศึกษาเพื่อจัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านสามแพร่ง” โดยวิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ (2008) เป็นอีกงานที่มีรูปแบบของการนำทฤษฎีปรากฏการณ์ไปใช้ ซึ่งมีความน่าสนใจที่มีการขยายขอบเขตการรับรู้ของพื้นที่โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนในพื้นที่ แต่สันต์ก็มีข้อวิพากษ์ในการเกิดการตกหลุมพรางของตนเอง เช่นเดียวกับงานของปิยลดา คือ การสร้างกรอบและตั้งใจในเรื่องของการมองหา “เอกลักษณ์ของย่านสามแพร่ง” จึงทำให้ปรากฏการณ์ที่เกิดถูกครอบงำ การตีความก็ขาดขั้นตอนการของการเชื่อมโยงในส่วนจุดสำคัญของเนื้อหาที่เป็น “คนใน” ในพื้นที่ย่านสามแพร่ง และ “คนนอก” คือ ผู้เขียนเอง (Suwathcharapinun, 2011: 33)

กรณีศึกษาที่เป็นร้านกาแฟที่ค้นคว้ามาประกอบในงานวิจัยนี้ที่น่าสนใจ คือ

1. งานวิจัยร้านกาแฟ “The Coffee Shop: Social and Physical factors Influencing Place Attachment” โดย Lisa Waxman (Waxman, 2006: 35-53) ที่มีวัตถุประสงค์เรื่องของตำแหน่งที่ตั้งของร้านกาแฟเป็นเนื้อหาสำคัญ มีการผสมผสานรูปแบบของกระบวนการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสังเกต สำรวจ และสัมภาษณ์ หัวข้อที่เป็นตัวแปรเหล่านี้ถูกแทนค่าด้วยปริมาณตัวเลขที่มากน้อย ทำให้เนื้อหาที่ได้มีความผิวเผินมาก ไม่ได้มีความลุ่มลึกของประสาทสัมผัสมากเท่าใดนัก บทสรุปที่เป็นตารางต่างๆ ล้วนเป็นการหาค่าตอบในเชิงสังคมมากกว่า

2. งานวิจัยร้านกาแฟที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบแสง “การรับรู้แสงของสภาพแวดล้อมภายในที่มีผลต่อรูปแบบประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าอาคารกรณีศึกษา: ร้านกาแฟในห้างสรรพสินค้า” โดย วรวิโรจน์ จินตามะยะกุล (Chintamayakool, 2014) ที่เน้นการศึกษาแสงและพื้นที่ มีการสัมภาษณ์คนที่ความเชี่ยวชาญ ร่วมกับการ

สำรวจความคิดเห็นเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ มีการสร้างหัวข้อตัวแปรที่น่าสนใจคือ มีการแบ่งประเภทของแสงในรูปแบบต่างๆ แล้วสอบถามถึงความรู้สึกของการใช้แสงนั้นๆ ซึ่งแม้ว่างานวิจัยนี้จะได้ระบุถึงทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยามาเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้อง แต่เนื้อหาที่เป็นแบบสอบถามกลับมุ่งไปที่ความรู้สึกของผู้ใช้งานเป็นส่วนใหญ่ การตั้งหัวข้อคำถามและรูปภาพในแบบสอบถามก็มาจากการสำรวจของวอร์วีร์เอง ซึ่งถือได้ว่างานชิ้นนี้ได้ขยายขอบเขตการรับรู้และสร้างบทสนทนา (Dialogue) ตามหลักการตีความของ Gadamer ด้วยการรับรู้จากบุคคลอื่น หลังจากใช้ตนเองเป็นผู้สำรวจในพื้นที่นั้นๆ แล้ว เพียงแต่มีข้อขัดแย้งตามแนวของทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา เพราะเป็นความตั้งใจสำรวจพื้นที่ในเรื่องแสงโดยเฉพาะ ซึ่งก็กลายเป็นการคาดการณ์ไว้ก่อน กลายเป็นการตกหลุมกลางของปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับงานของปิยลดา และวิมลรัตน์ในตอนต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาปรากฏการณ์ ยังมีข้อระวังในการตกหลุมกลางของปรากฏการณ์ ดังเช่นที่เกิดขึ้นในหลายๆ งานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น จึงต้องทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ และปัจจัยที่จะนำไปสู่หนทางของการตกหลุมพรางนั้น ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการค้นหา “หน่วยการวิเคราะห์” คือปัจจัยสำคัญที่เป็นส่วนหนึ่งของกับดักทางความคิดนี้เพราะหน่วยการวิเคราะห์ควรจะเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ที่ค่อยๆ แสดงตัวออกมา ไม่ใช่หัวข้อที่ตั้งไว้ก่อนว่าจะไปจับประเด็นของ “อัตลักษณ์ความเป็นไทย” หรือการศึกษาแสงในพื้นที่ นอกไปจากว่าหน่วยการวิเคราะห์คือพื้นที่ที่ต้องการสังเกตปรากฏการณ์ เช่น เป็นพื้นที่ร้านค้ากาแฟ เป็นพื้นที่ส่วนนั่งเล่น เป็นต้น แต่ถ้าหน่วยการวิเคราะห์เป็นสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์จำเป็นต้องมีขั้นตอนในการค้นหาที่ชัดเจนเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์นั่นเอง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

หนังสือ “Architectural Research Methods” โดย Linda N. Groat และ David Wang ที่ได้มีการนำเสนอรูปแบบวิธีการวิจัยงานสถาปัตยกรรมหลายแนวทาง ซึ่งมีบทที่ Robert Yin ระบุไว้ว่ารูปแบบของปรากฏการณ์ภายในในบริบทที่เป็นกิจกรรมชีวิตจริงๆ ควรเลือกรูปแบบและวิธีการวิจัยที่การสำรวจผ่านกรณีศึกษา (Groat & Wang, 2013: 418-419) ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาปรากฏการณ์โดยมีข้อกำหนดในการเลือกกรณีศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วิจัยที่เหมาะสมและมีความหลากหลายของกรณีศึกษา ตามแนวทางที่ Yin ได้นำเสนอไว้

สำหรับพื้นที่วิจัย คือ “ย่านรอบเกาะรัตนโกสินทร์ช่วงกลางถึงคลองโอ่งอ่าง” ซึ่งมีความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมซ้อนทับกันอยู่ จากการเคยเป็นย่านชุมชนมาตั้งแต่กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งนอกจากจะเป็นพื้นที่อยู่อาศัย การค้าขายที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นถิ่นที่ ยังเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับสถานที่สำคัญของชาติ เช่น พระบรมมหาราชวัง วัดต่างๆ และตลาดค้าส่งดอกไม้ เป็นต้น

การวิจัยนี้จึงใช้กรอบของความคิดเชิงวัฒนธรรมมาใช้ในการเลือกร้านกาแฟกรณีศึกษา โดยที่มีตัวแปรของยุคสมัยและเวลาที่ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงมาเป็นเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนของการเลือกกรณีศึกษาร้านกาแฟที่ชัดเจน ก่อนที่จะนำไปศึกษาปรากฏการณ์

การเข้าสู่ปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมโดยใช้เป็นแนวทางเริ่มต้น 6 ประการตามหลักการของสันต์ (Suwatharapinun, 2011: 105-07) คือ

1. กำหนดจุดยืนของเราที่จะเข้าไปมีประสบการณ์ในพื้นที่ มีหลักในการจดบันทึก วัน เวลา ที่เข้าไปใช้ และการเข้าถึงกรณีศึกษา เป็นการอยู่ในพื้นที่สองชั่วโมงขึ้นไป เพื่อทำความเข้าใจกับบริบทของกรณีศึกษาในเชิงรูปธรรม และนามธรรม
2. กำหนด สถานะ ปัจเจก สิ่งของ หรือพื้นที่ที่ใช้พิจารณาความสัมพันธ์ โดยการเปิดการรับรู้ทุกประสาทสัมผัส สังเกต และจดบันทึก

3. ในการพิจารณาปรากฏการณ์ ต้องตระหนักถึงมิติทางประวัติศาสตร์ ผ่านประสบการณ์ ความทรงจำ รวมถึงความหมาย โดย เขียนผังพื้น เฟอร์นิเจอร์ และรูปตัดของพื้นที่ ตามองค์ความรู้ที่มี
4. กำหนดหน่วยการวิเคราะห์ (Units of Analysis)
5. รู้จักเทคนิคและวิธีในการตีความและถอดความ
6. มีความเข้าใจในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปรากฏขึ้นของปรากฏการณ์

เป็นที่สังเกตว่าทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะหากมีการสลับขั้นตอนของการทำงาน ในข้อที่ 2 และ 3 ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่แตกต่าง ลักษณะของจิตใจของ “ผู้เริ่มต้น” ซึ่งไม่กำหนดตัวเองว่ามีความรู้ในเรื่องนั้นดีอยู่แล้วแต่ตั้งใจที่จะเข้าไปเพื่อเรียนรู้จะหายไป อีกทั้งการจดบันทึกในปรากฏการณ์ของผู้วิจัย ผลออกมาเป็นเพียงข้อความสั้นๆของประโยค ไม่ใช่ข้อความแบบพรรณนายาวๆ ดังตัวอย่างในงานของทิพย์สุตาและปิยลดา จึงทำให้เกิดการค้นคว้าเพื่อความเข้าใจในเรื่องนี้ ซึ่งไปตรงกับแนวทางกวี “ไฮกุ (Haiku)” ของญี่ปุ่นมีลักษณะเป็นข้อความสามวลีสั้นๆ ที่มีพื้นฐาน คือ ไม่ยึดติดกับแบบแผน ไม่มีข้อจำกัด แต่เป็นไปอย่างฉับพลันตามสภาวะความจริงของใจ มีความเรียบง่ายและตรงความรู้สึกของกวี ปราศจากอุปสรรคขวางกั้น แสดงความรู้สึกเป็นสำคัญ (Shirane, 2002: 521) ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น คือ เกิดมาจากภายในส่วนลึกของตัวตนแล้วถ่ายทอดออกมาตามสภาวะความจริงของภายใน เป็นไปตามแนววัฒนธรรมชาวพุทธที่ให้มองเวลาเป็นเรื่องของ “ปัจจุบัณขณะ” คือ เป็นการตีความจากช่วงขณะจิตสั้นๆ ในหนังสือ “Intertwining” ของ Steven Holl (Holl, 1996: 13-14) มีบทหนึ่งอ้างถึงนักปรัชญาที่ชื่อ Henri Bergson ที่เสนอว่า ผู้คนต่างสถานที่จะมีมุมมองเรื่องเวลาแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่ง Holl ได้กล่าวต่อถึงเวลาแบบชั่วขณะจิตตามแนวคิดศาสนาพุทธ ซึ่งจะมาแทนที่แนวคิดแบบเดิม ๆ ที่เวลาเคยถูกมองว่าเป็นสิ่งที่แบนและนิ่ง นับว่าเป็นการยกระดับห้วงมิติเวลาในสถาปัตยกรรมให้น่าสนใจมากขึ้น (Holl, 1996: 13-14)

แนวทางเริ่มต้น 6 ประการจากงานวิจัยของสันต์นี้เมื่อนำมาปฏิบัติ ยังต้องมีการหาวิธีและรายละเอียดในส่วนข้อ 4, 5, 6 ต่อไป โดยเฉพาะวิธีการหาหน่วยการวิเคราะห์ (Units of Analysis) การตีความ และวิเคราะห์ผลลัพธ์ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

โครงสร้างของการศึกษาคือนำเอาปรากฏการณ์ที่ได้จากกรณีศึกษาที่เลือกมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ โดยที่ยังไม่ตั้งหัวข้อสืบค้นในส่วน “หน่วยการวิเคราะห์” เพราะจะเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ที่ค่อยๆ แสดงตัวออกมา การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ต่อจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะข้อมูลจากปรากฏการณ์เป็นเหมือนข้อมูลแบบร่าง เป็นกลอนไฮกุที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ตอบการรับรู้ของความรู้สึกตามสภาวะความจริงในขณะนั้น มีความเรียบง่ายและตรงความรู้สึก แต่เมื่อจะนำไปใช้งานต่อจำเป็นต้องมีการสรุปหาหน่วยการวิเคราะห์ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของปรากฏการณ์ จึงจะช่วยให้เกิดความชัดเจนในมิติของตัวตนตามแนว Heidegger และมิติทางประวัติศาสตร์ ที่เกิดความแตกต่างในแต่ละบุคคล ถึงแม้ว่าจะเป็น การเชื่อมโยงกันในช่วงเริ่มต้น แต่สุดท้ายตัวตนก็ถูกตัดขาดทิ้งไป (Suwatcharapinun, 2011: 69-70)

การวิเคราะห์ทำในรูปแบบของตารางสรุปที่ทำการแยกกรณีศึกษา ปรากฏการณ์ และผลลัพธ์ทางประสาทสัมผัส โดยนำข้อมูลมาทำเป็นตารางเพื่อศึกษาความโน้มเอียงที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ที่เปรียบเทียบ และทำความเข้าใจในประสาทสัมผัสการรับรู้ว่ามีส่วนไหนเป็นองค์ประกอบหลักที่ชี้ นำ ซึ่งหลักการ

วิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) ใช้กันมากในงานที่เป็นการวัดค่านามธรรม (Pimapunsri, 2011) หรือไม่ได้มีเป็นจำนวนที่บ่งชี้แน่นอนด้วยตัวเลข และใช้การแสดงผลชัดเจนที่สุดด้วยแผนภูมิเรดาร์ (Radar Chart) เพื่อนำไปสู่การตีความเพื่อหา “หน่วยการวิเคราะห์” ในขั้นต่อไป นำการตีความตามหลักการของ Gadamer มาเป็นบทอภิปรายผลของการศึกษาปรากฏการณ์จาก “บทสนทนา” ที่ทำความเข้าใจในตัวตนจากค่าที่ได้ตั้งกล่าวข้างต้น การสร้างประสบการณ์และองค์ความรู้ใหม่ให้กับตัวเองด้วย “การขยายเส้นขอบฟ้า (Fusion of Horizon)” ซึ่งก็ไม่ใช่บทสนทนาของใครกับใคร แต่เป็นของตัวตนต่อตัวตนเอง โดยนำองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม มาประกอบคำอภิปรายผลนั้นๆ ต่อไป

5. กรณีศึกษา “ร้านกาแฟในย่านรอบเกาะรัตนโกสินทร์ช่วงกลางถึงคลองโอ่งอ่าง”

การเลือกร้านกาแฟมาเป็นกรณีศึกษาจากพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ช่วงกลางถึงคลองโอ่งอ่างเป็นสถานที่มีขั้นตอนการเลือกกรณีศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการเลือกร้านกาแฟที่อยู่ในพื้นที่จากการสืบค้นทางระบบฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ในย่านที่ศึกษา จากเนื้อหาและรูปภาพที่มีอยู่ในระบบจากร้านกาแฟจำนวนทั้งหมด 20 ร้าน (ภาพที่ 2) และนำมาพิจารณาคัดสรรกรณีศึกษาในขั้นตอนต่อไป

รายชื่อร้านกาแฟย่านรอบเกาะรัตนโกสินทร์ช่วงกลางถึงคลองโอ่งอ่าง

1. On lok Yun
2. Passport Bookshop
3. Farm to Table (Hideout)
4. Mitramit Teahouse
5. Dialogue Coffee and Gallery
6. Carbony
7. อรรถรส
8. Old Town Cafe
9. Pastale Homemade Cafe
10. โกปีเฮียะโตกิ (ผ่านฟ้าและเสาชิงช้า)
11. ณ บวร
12. The Fabulous Dessert Cafe
13. Cafe Velodome
14. 3rd Cafe
15. J Walk Café
16. Unbranded Café
17. Sa-ti Handcraft Coffee
18. Pat Cafe
19. Starbucks ยอดพิมาน
20. Napasorn Floral Cafe

แผนที่กรุงเทพมหานครย่านรอบเกาะรัตนโกสินทร์ช่วงกลางถึงคลองโอ่งอ่าง

ภาพที่ 2: รายชื่อกรณีศึกษาและแผนที่ย่านรอบเกาะรัตนโกสินทร์ช่วงกลางถึงคลองโอ่งอ่าง

ขั้นตอนที่ 2 เป็นภาคสนามคือทำการสำรวจสถานที่จริงของร้านกาแฟ ทำให้ลดทอนเหลือเพียง 7 ร้านเท่านั้น โดยเป็นการคัดสรรจากร้านกาแฟในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 20 ร้าน จากปัญหาที่ไม่สามารถเข้าถึงร้านค้าได้ เพราะบางร้านก็อยู่ในช่วงปิดทำการ บางร้านก็ปิดปรับปรุงร้านค้า เนื่องจากการปิดถนนในช่วงการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดิน และเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลาของผู้วิจัยเอง ทำให้คัดสรรกรณีศึกษาร้านกาแฟ 7 ร้าน เป็นกรณีศึกษา โดยในขั้นตอนที่ 2 นี้ สามารถแบ่งกลุ่มเชิงวัฒนธรรมของยุคสมัยได้เป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มแรก คือร้านที่มีภาพลักษณ์ทางกายภาพและวัฒนธรรม โดยเป็นการสำรวจจากการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ตกแต่งร้าน ที่สื่อในเรื่องของการย้อนยุคสมัย จำนวน 4 ร้าน คือ ร้านกาแฟที่เป็นกรณีศึกษาที่ 1, 2, 4 และ 5

กลุ่มสอง คือ ร้านที่มีภาพลักษณ์ทางกายภาพและวัฒนธรรม โดยเป็นการสำรวจจากการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ตกแต่งร้าน ที่สื่อในเรื่องของการเป็นยุคร่วมสมัย จำนวน 3 ร้าน คือ ร้านกาแฟที่เป็นกรณีศึกษาที่ 3, 6 และ 7

ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตไว้วางาน่าจะเกิด “หน่วยการวิเคราะห์” และ การตีความ “บทสนทนา” ไปในทางเดียวกันจากร้านกาแฟจากในกลุ่มเดียวกันที่มีบรรยากาศที่คล้ายคลึงกันมาก คือ ส่วนของกลุ่มแรกที่เป็นรูปแบบของการตกแต่งด้วยการย้อนยุคสมัย แต่ก็ยังมีรายละเอียดที่แตกต่างกันอยู่หลายอย่าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ จึงนำกรณีศึกษาร้านกาแฟทั้ง 7 ร้านมาทำการศึกษาต่อไป

6. การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษา

การเข้าสู่ปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมโดยใช้แนวทางเริ่มต้น 6 ประการตามหลักการของสันต์ ในส่วนของข้อที่ 3 คือ การบันทึกด้วยการเขียนผังพื้นเพอร์นิเจอร์และรูปตัดของพื้นที่ ซึ่งใช้องค์ความรู้เดิม เข้าใจว่าจะช่วยให้ชัดเจนในส่วนของพื้นที่ในเชิงกายภาพมากขึ้น แต่เมื่อสู่ขั้นตอนที่นำไปใช้เป็นปรากฏการณ์กลับไม่เป็นประโยชน์ เพราะล้วนเป็นรูปธรรมที่ใช้สายตารับรู้ได้หมดเป็นความเข้าใจที่มีขนาด จำนวน ความสูงเป็นเกณฑ์ ผู้วิจัยจึงไม่นำส่วนนี้มาใช้ในการวิจัยต่อ ดังนั้น การสำรวจพื้นที่ร้านกาแฟโดยใช้วิธีการ สังเกต สัมผัส ถ่ายภาพ และบันทึกภาพมีรายละเอียดดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 เป็นร้านกาแฟเก่าแก่ของย่านเก่าในเกาะรัตนโกสินทร์ มีอายุกว่า 80 ปี สภาพร้านเก่าแก่ ทรุดโทรม แต่ก็ยังเป็นพื้นที่ที่คนยังหลงใหลเข้ามาใช้บริการทั้งจากภายนอกที่เป็นนักท่องเที่ยวและคนที่อยู่อาศัยในย่าน สภาพของร้านเก่าแก่ ทรุดโทรม สีของเพอร์นิเจอร์ก็ซีดจาง แต่มีการระบายอากาศที่สบาย มีเพดานสูงโดยที่ไม่ต้องพึ่งเครื่องปรับอากาศ

กรณีศึกษาที่ 2 เป็นร้านกาแฟที่มีจุดเด่นทางแนวความคิดที่นำผลิตผลทางการเกษตรที่ปลอดภัยปลอดสารพิษมาแปรรูปเป็นอาหารในร้าน นอกเหนือจากเครื่องดื่มทั่วไป เป็นอาคารสองชั้นที่ปรับปรุงจากบ้านโบราณสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ด้านหน้าเป็นสวน มีการนำตะกร้าที่ใช้ขนผักสดออร์แกนิกของทางร้านมาใช้แทนลิ้นชัก การนำที่ตักไอศกรีมมาเป็นด้ามจับประตู นำรูปภาพเก่าที่เล่าเรื่องราวของย่านนี้มาประดับตามมุมต่าง ๆ เป็นต้น และถ่ายรูปสวย แต่ประสบการณ์ในพื้นที่จริงค่อนข้างอึดอัด เพราะโต๊ะและเก้าอี้มีขนาดเล็กมาก ๆ และเนื่องด้วยเป็นเวลากลางเที่ยงที่คนเต็มร้าน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงขาดความรื่นรมย์ หรือไม่ประทับใจเท่าภาพที่ถ่ายออกมา จนเมื่อเดินไปในส่วนสวนกลางบ้านที่ต่อเนื่องไปห้องน้ำที่บรรยากาศค่อนข้างสบายๆ ด้วยความโปร่งของพื้นที่และแสงธรรมชาติ

กรณีศึกษาที่ 3 เป็นร้านกาแฟที่ส่งเสริมบรรยากาศการสนทนา และมีพื้นที่แสดงงานศิลปะบนถนน พระอาทิตย์ และการขี่จักรยาน โดยพื้นที่ชั้นล่างทำหน้าที่เป็นร้านกาแฟ และชั้นสองเป็นพื้นที่นั่ง และส่วนจัดแสดงงานศิลปะ Art Gallery ภายในร้านจัดแสงส่องบนผนังด้วยโหนดบอุ่น บรรยากาศของร้านเรียบง่าย แต่งตัวด้วยการแบ่งเป็นพื้นที่ย่อยๆ มีการเลือกใช้วัสดุที่มีความหลากหลาย ทั้งไม้ ปูน อิฐ มีการใช้เสียงเพลง และความเย็นในพื้นที่ สร้างบรรยากาศร่วมกับกลิ่นของกาแฟและอาหารที่สัมผัสได้เป็นช่วงๆ ทั้งหมดเป็นเรื่องของความรู้สึกในพื้นที่ที่ไม่มีจุดใดโดดเด่นขึ้นมาเป็นพิเศษ ทว่าผสมผสานคุณลักษณะจากองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างลงตัว เชื่อมต่อทั้งพื้นที่ ผู้คน และสิ่งแวดล้อม ร้อยเรียงเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมอย่างเรียบง่าย แต่ก็สร้างหรือการกระตุ้นประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี

กรณีศึกษาที่ 4 เป็นร้านกาแฟที่มี 2 สาขาในย่านนี้ โดยทั้ง 2 ร้านมีรูปแบบในการตกแต่ง และโหนดสีที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ชุดโต๊ะเก้าอี้ที่อ่อนนุ่มสีขา และเก้าอี้ที่ไม่มีพนัก (Stool) และไม่ใช่เครื่องปรับอากาศ ทำให้ช่วงเวลาใกล้เที่ยงที่ผู้วิจัยเข้าไปสำรวจพื้นที่จึงค่อนข้างร้อน และร้านค่อนข้างวุ่นวายเนื่องจากเป็นลักษณะครัวเปิด เวลาที่รถแล่นผ่านก็ค่อนข้างจะเสียงดัง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงขาดความรื่นรมณ์ หรือไม่ประทับใจเท่ากับภาพที่ถ่ายออกมาเช่นเดียวกับกรณีศึกษาที่ 2

กรณีศึกษาที่ 5 เป็นร้านกาแฟที่มีสองชั้น ตั้งอยู่ที่หัวมุมถนน ชั้นล่างตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ ทำให้ดูอึดอัด เนื่องจากไม่ใช่เครื่องปรับอากาศจึงมีเสียงดังของรถบนท้องถนนรบกวน ผู้วิจัยสำรวจพื้นที่ชั้นสองของร้านที่กำหนดให้ต้องถอดรองเท้า พื้นเป็นไม้เนื้อแข็งให้ผิวสัมผัสที่ผ่อนคลาย ทว่าใช้เฟอร์นิเจอร์ที่หลากหลายจนเกินไป ทั้งนี้ ในวันที่เก็บข้อมูลมีผู้ใช้พื้นที่ที่มาเป็นหมู่คณะกลุ่มใหญ่สนทนาพูดคุยกันจึงมีเสียงก้องสะท้อนไปมา แต่กลิ่นหอมของพวงมาลัยดอกไม้ที่มีการจัดวางพระที่ชั้นสองก็ทำให้บรรยากาศดี มีรูปภาพ งานศิลปะแขวนประดับผนัง จึงเป็นร้านกาแฟที่มีความเรียบ ไม่แสดงออกการตกแต่งที่ตั้งใจจนมากเกินไป เป็นพื้นที่ที่ส่งผลให้รู้สึกถึงความผ่อนคลาย

กรณีศึกษาที่ 6 เป็นร้านกาแฟที่ห้อยชั้นนำที่เปิดสาขาในพื้นที่ตลาดเพื่อการท่องเที่ยวริมแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ภายในวางเฟอร์นิเจอร์ทำให้เกิดมุมมองและความเป็นส่วนตัวในแนวตั้งใน พื้นที่หลายส่วน โดยการยกระดับส่วนที่นั่งให้ไม่เท่ากัน

กรณีศึกษาที่ 7 เป็นร้านกาแฟที่มีจุดเด่นคือการตกแต่งร้านด้วยดอกไม้สด ร้านตั้งอยู่ที่ตลาดค้าดอกไม้ของกรุงเทพฯ มีความชัดเจนในเรื่องกระตุ้นประสาทรับรู้ทางกลิ่น เพราะตั้งแต่ก้าวแรกของการเปิดประตูทางเข้าร้านที่ชั้นหนึ่งที่เป็นส่วนของร้านดอกไม้ ก็มีกลิ่นหอมสดชื่นมากระทบความรู้สึก ทางเดินไปร้านกาแฟที่ชั้นสองผ่านบันไดปูพรมหนาแน่นแตกต่างจากผิวสัมผัสทั่วไปสร้างความละมุนละไม บรรยากาศในร้านมีการผสมผสานของความอ่อนนุ่มและแข็งกระด้างของวัสดุเข้าด้วยกัน ประสาทสัมผัสการรับรู้กลิ่นที่ถูกกระตุ้นด้วยความหอมสดชื่นจากกลิ่นกุหลาบของ Raspberry Rose Cake เป็นการขมวดปมการรับรู้ เป็นการใช้มิติของความแตกต่าง ทั้งเรื่องเรื่องของวัสดุสัมผัส ความอ่อนนุ่มและแข็งกระด้างของวัสดุเป็นตัวนำเสนอเพื่อกระตุ้นประสาทสัมผัสการรับรู้ในเรื่องกลิ่น (Olfactory)

ภาพที่ 3: ตารางแสดงปรากฏการณ์การศึกษาร้านกาแฟ

ร้าน กาแฟ	ปรากฏการณ์	ผลลัพธ์
1.	หน้าร้านดูเก่า สีซีด แต่ป้ายและกรอบของร้านมีความน่าสนใจ	Visual
	รู้สึกเย็นสบายทั้งที่ไม่มีเครื่องปรับอากาศและเป็นเวลาบ่าย	Haptic
	ถ้าได้นั่งตรงส่วนกลางร้านจะรู้สึกสบายกว่า ที่นั่งริมเหมือนเป็นผู้ชม	Convenience/Social
	คนมองกันไปมาเหมือนมองหาคนรู้จัก ไม่ค่อยก้มหน้า ไม่มีปลั๊กไฟ	Social /Inconvenience
	ไม่มีกลิ่นขนมหรือกาแฟ แต่ก็ไม่ได้ยินเสียงรถยนต์	Non-odor/Sound
	ความเคลื่อนไหวของคนดูโดดเด่นกว่าบรรยากาศ ที่มีลักษณะเป็นฉากหลังของสีเขียวซีดๆ	Visual/Emotion
2.	เดินผ่านชุมชนและสวน ก่อนเข้าร้าน เป็นบรรยากาศดี	Visual/Social
	โต๊ะ เก้าอี้ ตัวเล็ก เหมือนต้องหัดตัวก่อนเข้าไปนั่ง ทางเดินแคบ	Inconvenience
	เคาท์เตอร์ปฏิบัติงานมีขนาดใหญ่ ทว่าพื้นที่รับรองลูกค้ามีขนาดเล็ก	Inconvenience
	ทางเดินไปห้องน้ำผ่านสวนกลางร้าน แสงสวย น่านั่งกว่าในร้าน	Convenience/Haptic
	วัสดุ การตกแต่งดูดี ถ่ายรูปสวย แต่นั่งแล้วอึดอัดมาก	Convenience/ Inconvenience
	รีบบรรยากาศ มีคุณลักษณะเป็นร้าน Fast Food มากกว่าร้านกาแฟ	Inconvenience
3.	หน้าร้านมีพื้นที่ที่ดูเชื่อเชิญให้จอดจักรยาน	Visual/Social
	แสงโคมไฟ บรรยากาศภายในที่ดูอบอุ่น คลายร้อนตอนแรกเช้า	Convenience/Haptic
	เก้าอี้แบบไม่มีพนักดูไม่เชื่อเชิญ แต่กลับนั่งสบาย มีเต้าเสียบไฟฟ้าทุกโต๊ะ	Convenience
	ใช้วัสดุที่หลากหลาย ทั้ง ผนังทาสีเทา ผนังอิฐเก่า และไม้ ให้ความรู้สึกอบอุ่น	Haptic
	หอมกาแฟและอาหาร เสียงเสียงเพลงแจ๊ส	Odor/Sound
	ดวงไฟที่ส่องเข้าผนัง ในบางองศาของแสงทำให้แสบตา	Inconvenience
	การจัดพื้นที่เก็บของเป็นสัดส่วน	Visual
	ชั้นชั้นสองไปคูนิทรรศการ ผ่านบันไดไม้เล็กๆ และชั้น กลั้วตักบันได	Inconvenience
	ข้างบนมีที่นั่งแบบชุดรับแขก นั่งเอกเขนกสบาย แต่ไม่เหมาะนั่งทำงาน	Convenience/ Inconvenience
	แสงที่ด้านบนดูสีกลับ ที่นั่งด้านบนสงบแต่ว่าง	Visual/Emotion
	นั่งข้างล่างดีกว่า มีกลิ่นหอมเป็นระยะๆ ไม่เหงา เพลงไพเราะ	odor/sound

4.	จากภายนอกร้านน่านั่ง ทั้งที่ไม่มีเครื่องปรับอากาศ	Visual/Social
	นั่งแล้วรู้สึกร้อน อากาศไม่ถ่ายเท ทำให้ร้อนและอึดอัด	Inconvenience /Haptic
	ร้านดูสวยงาม แต่พนักงานเอาใจใส่ดีมาก	Visual/Social
	บรรยากาศ และโต๊ะเป็นหินอ่อนสีขาว เหมาะสำหรับการถ่ายรูป	Visual/Emotion
	มีกลิ่นอาหาร ขนม และกาแฟแบบปนๆ กันเป็นระยะๆ	Odor
	เสียงดังจากท้องถนน เวลาที่มีรถแล่นผ่าน	Sound
5.	ที่นั่งที่ชั้นหนึ่ง เก้าอี้ดูเทอะทะ และร้อน อึดอัด	Inconvenience /Visual
	การขึ้นสู่ชั้นสองต้องถอดรองเท้า มีความไม่เป็นระเบียบ	Inconvenience /Visual
	ชั้นสองดูโล่ง ที่นั่งจัดแบบหลวม มีระบบปรับอากาศ มีงานศิลปะ	Convenience/Haptic
	ดอกไม้จากพวงมาลัยที่จัดถวายพระสงฆ์กลิ่นหอม	Odor
	มีลูกค้าคณะใหญ่ที่มาด้วยกันส่งเสียงพูดคุยกัน	Inconvenience /Sound/ Social
6.	หน้าร้านไม่มีความพิเศษ ป้ายร้านดูเด่น	Visual
	เสียงเพลงสบายๆและกลิ่นหอมกาแฟ ตั้งแต่เข้าถึงพื้นที่	Odor/Sound
	สภาพบรรยากาศเหมือนภาพวาดที่แสงเจิดจ้า	Visual/Emotion
	ทุกพื้นที่มีความเป็นส่วนตัวในเชิงมุมมองต่างระดับ	Visual/Privacy
	ทุกคนมีกิจกรรมในโลกส่วนตัว ไม่สนใจจะมองสบตาผู้อื่น	Non-social
	มีปลั๊กไฟมากมาย สะดวก ให้นั่งทำงานได้นาน	Convenience
7.	เห็นร้านจากถนนฝั่งตรงข้าม ด้วยโตนสีเทา และต้นไม้ที่ตัดกัน	Visual
	สดชื่นด้วยความหอมของดอกไม้ เมื่อเข้ามายังพื้นที่ตอนใน	Odor
	เดินผ่านส่วนร้านดอกไม้ และขึ้นบันไดไปชั้นสองอันเป็นที่ตั้งของร้านกาแฟ	Odor
	ตกแต่งอย่างสวยงาม พื้นพรมบนบันไดให้ความนุ่มนวล แวววาวด้วยโคมไฟ	Haptic
	พื้นไม้ และผนังอิฐแสดงออกถึงความแข็งแรง	Haptic
	แสงแวววาวจากโคมไฟคริสตัลสะท้อนแสงไปมา	Inconvenience
	เสียงเพลงไพเราะ มีการปรับอากาศ มีเก้าอี้เบาะน้อย คนมาคุยกัน	Sound/Haptic /Social
	Raspberry Rose Cake ให้ความหอมของดอกกุหลาบ	Odor
	ประทับใจด้วยกลิ่นดอกไม้ตั้งแต่แรกเข้าสู่พื้นที่ รวมทั้งในขนมที่รับประทาน	Odor/Emotion

การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้ง 7 กรณีศึกษาอยู่ในตารางแสดงปรากฏการณ์การศึกษาร้านกาแฟ (ภาพที่ 3) ที่เป็นรายชื่อของกรณีศึกษาตามรายละเอียดของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในช่วงเวลาของการสำรวจ และผลลัพธ์ (ประสาทสัมผัส)ที่เกิดจากการวิเคราะห์ออกมาเพื่อเป็นการจัดแบ่งประเภทภายหลังจากได้ข้อมูลในตารางปรากฏการณ์แล้ว

มีข้อสังเกตถึงการระบุช่วงเวลาของการสำรวจพื้นที่ไว้ในช่องของกรณีศึกษาด้วย เพราะช่วงเวลามีผลต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่มีเครื่องปรับอากาศที่อากาศถ่ายเทไม่สะดวก เช่น กรณีศึกษาที่ 4 และ 5 ซึ่งต่างจากกรณีศึกษาที่ 1 ที่ถึงแม้ว่าไม่มีเครื่องปรับอากาศแต่การถ่ายเทอากาศทำให้ไม่รู้สึกร้อน การวิเคราะห์ปรากฏการณ์มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

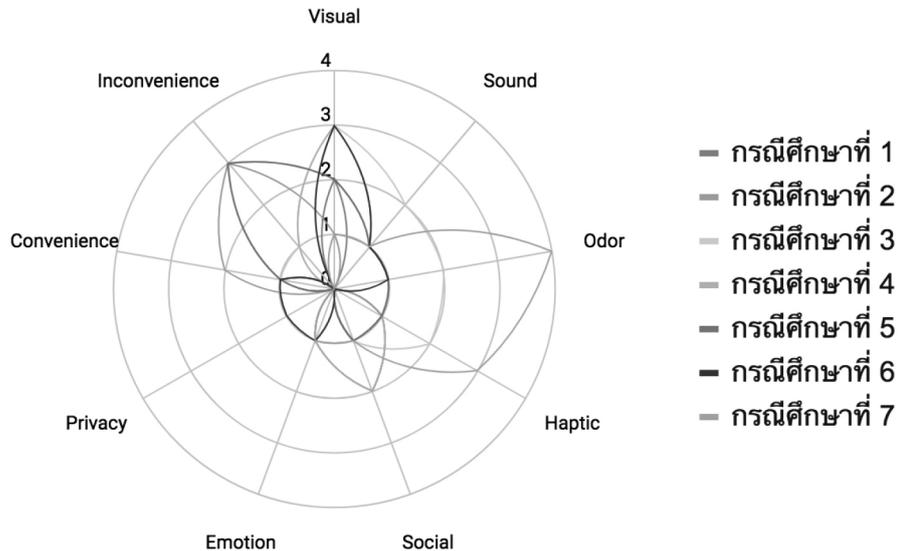
ขั้นตอนที่ 1 คือ การจัดเอาปรากฏการณ์ที่เป็นเหมือนข้อมูลแบบร่างมาตีความเป็นผลลัพธ์แบ่งกลุ่มจัดประเภทของการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส ให้ค่าเป็นตัวแปรที่ไม่ได้มีแบบแผนตายตัวโดยเป็นการตัดสินใจของผู้วิจัย เช่น การมองเห็น (Visual) การฟังเสียง (Sound) การสัมผัส (Haptic) การได้กลิ่น (Odor) และอื่นๆ ที่นอกเหนือจากประสาทสัมผัสต่างๆ ไป เช่น การผูกพันในสังคม (Social) ความรู้สึกสะดวกสบาย (Convenience) ความรู้สึกอึดอัด (Inconvenience) เป็นต้น นำไปใส่ในตารางช่องทางขวามือ (ผลลัพธ์) ถึงแม้ว่าแต่ละร้านกาแฟที่เป็นกรณีศึกษาจะมีจำนวนปรากฏการณ์ที่ไม่เท่ากัน หรือมี เนื้อหาของตัวแปรที่ไม่เท่ากันก็ไม่เป็นไร เพราะจริงๆ แล้วปรากฏการณ์เป็นเรื่องของความรู้สึกมากกว่าแบบแผน

ขั้นตอนที่ 2 คือการนำเอาข้อมูลจากขั้นที่ 1 มาให้เป็นค่าสัมประสิทธิ์ที่ 1 ต่อเนื้อหาที่ปรากฏการณ์แสดงออกโดยที่ในการเปรียบเทียบร้านกาแฟกรณีศึกษาทั้งหมด ให้ใช้ตัวแปรที่เกิดขึ้นจริงตามปรากฏการณ์ โดยไม่ต้องห่วงว่าตัวแปรบางตัวไม่ใช่เนื้อหาของทุกกรณีศึกษา

ผลจากกรณีศึกษานี้พบว่า ทุกกรณีเกิดผลของค่าตัวแปรสูงสุดเหมือนกันที่เกี่ยวกับการรับรู้ในเชิงของการมองเห็น ยกเว้นกรณีศึกษาที่ 7 ที่โดดเด่นในเรื่องของการรับรู้ในเรื่องกลิ่นและสัมผัส กรณีที่โดดเด่นในเรื่องความรู้สึกอึดอัด Inconvenience คือกรณีศึกษาที่ 2 และ 5 (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4: ตารางแสดงกรณีศึกษาและผลลัพธ์ทางประสาทสัมผัสที่เป็นค่าสัมประสิทธิ์ และตารางภาพ Radar Chart ที่เกิดจากการนำข้อมูลจากตารางมาแสดงผล

กรณีศึกษา	Visual	Sound	Odor	Haptic	Social	Emotion	Privacy	Convenience	Inconvenience
กรณีศึกษา 1	2	0	0	1	2	1	0	1	0
กรณีศึกษา 2	1	0	0	1	1	0	0	2	3
กรณีศึกษา 3	3	2	2	2	1	1	0	1	1
กรณีศึกษา 4	3	1	1	1	2	1	0	0	1
กรณีศึกษา 5	2	1	1	1	1	0	0	1	3
กรณีศึกษา 6	3	1	1	0	0	1	1	1	0
กรณีศึกษา 7	1	1	4	3	1	1	0	0	0

6. การสังเคราะห์ผลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อสรุป “หน่วยการวิเคราะห์” Units of Analysis และตีความ

ลำดับก่อนหลังของการสำรวจปรากฏการณ์ในกรณีศึกษาส่งผลไปถึงการตีความตามหลักของ Gadamer เพราะทุกประสบการณ์สร้างให้เกิดการ “ขยายขอบเขตการรับรู้” ซึ่งเปรียบได้กับการ “ขยายเส้นขอบฟ้าของความเข้าใจแห่งตน” เช่นกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยใช้ร้านค้ากาแฟชั้นนำซึ่งเป็นรูปแบบร้านค้าแฟที่มีกรอบแบบที่ทันสมัยกับวัฒนธรรมยุคปัจจุบัน และความต้องการของผู้ใช้สอย มีการจัดเตรียมเต้าเสียบไฟฟ้าในพื้นที่นั่งเพื่อสร้างความสะดวกแก่การใช้งานของผู้บริโภคในยุคใหม่ที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆในชีวิตประจำวัน ทำให้ในการสำรวจกรณีศึกษาอื่นๆ หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงตีความของการมองหาเต้าเสียบไฟฟ้าในเกือบทุกพื้นที่ของกรณีศึกษา

ภาพที่ 5: ตารางผลของการตีความปรากฏการณ์และ “หน่วยการวิเคราะห์”

กรณีศึกษา	ปรากฏการณ์	หน่วยวิเคราะห์
กรณีศึกษา 1	พื้นที่สบายและสังคมพบปะพูดคุย	พื้นที่ว่างที่สัมพันธ์กับมนุษย์
กรณีศึกษา 2	พื้นที่นั่งไม่สบายแต่ถ่ายรูปสวย	
กรณีศึกษา 3	พื้นที่สบาย บรรยากาศร่วมของผัสสะ	
กรณีศึกษา 4	พื้นที่นั่งไม่สบายแต่ถ่ายรูปสวย	
กรณีศึกษา 5	พื้นที่นั่งไม่สบายที่ชั้นหนึ่งและสบายที่ชั้นสอง	
กรณีศึกษา 6	พื้นที่สบายมีความหลากหลายของความสูงที่นั่ง	
กรณีศึกษา 7	พื้นที่ทางเชื่อมประสามสัมผัส	

การตีความเป็นขั้นตอนเพื่อสรุปทั้งปรากฏการณ์และหน่วยการวิเคราะห์ ซึ่งหลังจากผ่านขั้นตอนที่ 2 ที่แสดงผลออกมาว่าปรากฏการณ์ที่เด่นชัดในแต่ละกรณีศึกษาคืออะไร นำเอาตัวแปรเรื่องการเรียนรู้ในเชิงของการมองเห็นมาตีความอีกครั้ง ซึ่งขั้นตอนนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการ “ขยายการรับรู้” หรือ “ขยายเส้นขอบฟ้า” เพราะตัวตอนที่เพิ่มเติมได้ผนวกกับปรากฏการณ์ที่ได้จากกรณีศึกษา และเกิดบทสนทนา Dialogue ขึ้นภายในตัวตนผ่านการวิเคราะห์ จึงเป็นขั้นตอนของการสรุปเลือกเอาปรากฏการณ์ที่มีเนื้อหาส่วนร่วมของกรณีศึกษามาหาความสัมพันธ์ร่วม ซึ่งอาจมีการตั้งเป็น “คำสรุปใหม่” ซึ่งบังเอิญว่าเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงเนื้อหาปรากฏการณ์ของทุกกรณี (ภาพที่ 5)

ผลสรุปของปรากฏการณ์ส่งผลให้ได้หน่วยการวิเคราะห์ คือ “พื้นที่ว่างที่สัมพันธ์กับมนุษย์” ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการตีความตัวปรากฏการณ์จริงๆ แตกต่างจากขั้นตอน 6 ประการที่สันต์เคยได้กล่าวไว้ที่ควรจะได้หน่วยการวิเคราะห์ก่อนในขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยมีความเห็นว่าก่อนหลังในส่วนวิเคราะห์ และการตีความเป็นขั้นตอนที่ใกล้เคียงกันมาก ไม่ได้ถือเป็นสาระสำคัญที่จะหยิบมาเป็นประเด็น จึงยังถือเอาขั้นตอน 6 ประการของสันต์เป็นแม่แบบเพียงแต่มีการสลับขั้นตอนในส่วนของขั้นตอนที่ 4 และ 5 เพราะผู้วิจัยมองว่าในส่วนของหน่วยการวิเคราะห์เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ที่ต้องผ่านการตีความเช่นกัน ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ตั้งใจสืบค้นไว้ก่อน โดยที่มีการตีความจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากหน่วยการวิเคราะห์เดียวกันใน 7 กรณีศึกษาร้านกาแฟประกอบด้วย

1. “พื้นที่สบายและสังคมพบปะพูดคุย” ในกรณีศึกษาที่ 1 เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีบรรยากาศเป็นโทนสีเดียวคือสีเขียวสดๆ คนที่อยู่ในร้านจึงดูโดดเด่นชัดขึ้นมา การจัดวางโต๊ะและเก้าอี้ชนิดหนึ่งที่ยกสูงขึ้นมา จึงเสมือนว่าเป็นทั้งเวทีที่มีการแสดงและเป็นคนดูไปพร้อมกัน มีการระบายอากาศที่ดี ถึงแม้ว่าจะไม่มีเครื่องปรับอากาศ ทำให้นั่งแล้วรู้สึกสบายๆ เป็นชุมชนสภากาแฟที่คึกคักในช่วงเช้ามาหลายสิบปี

2. “พื้นที่นั่งไม่สบายแต่ถ่ายรูปลสวย” ในกรณีศึกษาที่ 2 และ 4 โดยการนั่งไม่สบายมีสองกรณีศึกษา คือกรณีศึกษาที่ 2 ซึ่งพื้นที่แม้จะมีเครื่องปรับอากาศ แต่ขนาดของโต๊ะที่ไม่สัมพันธ์กับงานและถ้วย ทำให้การวางภาชนะบนโต๊ะดูแน่นจนติดขัดและเกรงว่าจะตกแตก เก้าอี้ก็มีขนาดเล็กกว่าปกติ ระยะห่างระหว่างโต๊ะแคบมากจนไม่มีพื้นที่ส่วนตัว และกรณีศึกษาที่ 4 ที่นอกจากจะไม่มีเครื่องปรับอากาศแล้วการระบายอากาศก็ไม่ดีด้วย แต่การตกแต่งของทั้งสองกรณีศึกษามีการเลือกใช้วัสดุ องค์ประกอบ และเฟอร์นิเจอร์ที่น่าสนใจในเชิงย้อนยุคสมัย ทำให้ถ่ายรูปลสวย โดยเฉพาะเมื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำการตลาดของร้าน จึงทำให้ร้านกาแฟทั้งสองกรณีศึกษาเป็นที่นิยมในสังคมของกลุ่มเป้าหมายออนไลน์

3. “พื้นที่สบายบรรยากาศร่วมของผัสสะ” ในกรณีศึกษาที่ 3 ซึ่งเป็นร้านกาแฟที่ส่งเสริมบรรยากาศการสนทนาและมีพื้นที่แสดงงานศิลปะในพื้นที่ชั้นสอง สามารถนั่งได้สบายๆ มีกลิ่นหอมของกาแฟ อาหาร และขนมมาเป็นระยะๆ เป็นเมนูที่ไม่มีกลิ่นรบกวน เพลงที่เปิดดูหมุมห้อง และการจัดแสงค่อนข้างจะลงตัว

4. “พื้นที่นั่งไม่สบายที่ชั้นหนึ่งและสบายที่ชั้นสอง” ในกรณีศึกษาที่ 5 เป็นร้านที่บรรยากาศชั้นล่างอัดอั้นด้วยเฟอร์นิเจอร์ที่แน่นและเสียงดังจากท้องถนน แต่ถึงแม้ว่าภาพรวมของร้านจะไม่เข้าที่เข้าทาง เนื่องจากไม่มีสไตล์ที่ชัดเจนในการตกแต่ง แต่การที่ได้ขึ้นไปชั้นสองและเดินเท้าเปล่ากลับให้ความรู้สึกผ่อนคลายได้ดี

5. “พื้นที่สบายมีความหลากหลายของความรู้สึกนั่ง” ในกรณีศึกษาที่ 6 ซึ่งเป็นร้านกาแฟที่เป็นยี่ห้อชั้นนำที่มีประสบการณ์การออกแบบร้านกาแฟ จึงทำให้รูปแบบของการจัดพื้นที่นั่งและโต๊ะที่หลากหลาย เหมาะกับการใช้งานต่างวันคือ มีทั้งที่เป็น เก้าอี้อาร์มแชร์ และโซฟาที่นั่งเอกเขนกได้ เก้าอี้สตูลทรงสูงที่เอาไว้นั่งทำงานที่

ตั้งอยู่กลางร้าน แต่ก็สามารถมองบรรยากาศโดยรอบได้โดยไม่รบกวนความเป็นส่วนตัวของคนที่นั่งในพื้นที่โดยรอบ เพราะมีระดับสายตาต่างกัน นอกจากนั้นยังมีการเดินระบบไฟฟ้าไว้ที่โต๊ะเพื่อความสะดวกของการใช้งาน

6. “พื้นที่ทางเชื่อมประสาทสัมผัส” ในกรณีศึกษาที่ 7 เป็นร้านกาแฟที่มีจุดเด่นคือการตกแต่งร้านด้วยดอกไม้และมีพื้นที่ตั้งอยู่ที่ตลาดค้าส่งดอกไม้ของกรุงเทพฯ นับว่าได้นำจุดเด่นของความเป็นถิ่นที่ตั้ง มาใช้อย่างเป็นประโยชน์มาก

7. การอภิปรายผลลัพธ์ของปรากฏการณ์ตามแนวความคิดทางสถาปัตยกรรม

ผลสรุปของปรากฏการณ์ ทำให้ผู้วิจัยย้อนกลับไปถึงข้อสังเกตในตอนต้นของเรื่อง “หน่วยการวิเคราะห์” และการตีความ “บทสนทนา” ที่ว่าน่าจะไปในทางเดียวกันร้านกาแฟในกลุ่มเดียวกันที่มีบรรยากาศที่คล้ายคลึงกันมากที่เป็นรูปแบบของการตกแต่งด้วยการย่อนยุคสมัย แต่กลับพบว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้มีความเกี่ยวข้องจากพื้นฐานข้อมูลสภาพที่เป็นการสำรวจเบื้องต้นในการตกแต่งสถานที่เลย เพราะร้านกาแฟจำนวน 4 ร้าน คือกรณีศึกษาที่ 1, 2, 4 และ 5 กลับมีรายละเอียดที่ปรากฏขึ้นมาในปรากฏการณ์ที่แสดงตนอย่างโดดเด่นชัดเจนมากกว่าแค่การรับรู้จากการมอง (Visual)

ต้นข้าว ปาณินท์ ได้กล่าวถึง “ที่ว่าง (space)” หรือ “พื้นที่ทางสถาปัตยกรรม” ว่าแท้จริงแล้วไม่ได้หมายถึงที่ว่างเปล่าอย่างไร้ขอบเขต แต่เป็นการรับรู้หน่วยของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ โดยรอบ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมที่หมายถึงการรับรู้ขอบเขตของพื้นที่ด้วยสัญชาตญาณ (ปาณินท์, 2010: 51-52) พื้นที่ทางสถาปัตยกรรมที่ส่วนใหญ่เป็นการรับรู้จากการมอง (Visual) จะเป็นการรับรู้ที่ไม่เพียงพออีกแล้วในทางปรากฏการณ์ เพราะการรับรู้ในหน่วยของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ดังที่ต้นข้าวได้กล่าวไว้ข้างต้นมีส่วนทำให้ความรู้สึกเปลี่ยนไปจากแค่การเห็นด้วยภาพ กรณีศึกษาร้านกาแฟทั้ง 7 ร้านนี้ก็เป็นอย่างที่ตี เพราะในส่วนของรายละเอียดที่ต่างกันอย่างออกไป โดยเฉพาะในกรณีศึกษาที่ 3 “พื้นที่สบายบรรยากาศร่วมของผัสดะ” ที่มีพื้นที่แสดงงานศิลปะ ก็เป็นการสร้างบรรยากาศในเชิงวัฒนธรรมร่วมสมัยในพื้นที่ได้ดี เป็นกิจกรรมที่นอกเหนือไปจากบรรยากาศการตกแต่งพื้นที่

“พื้นที่ทางเชื่อมประสาทสัมผัส” ใช้กรณีศึกษาที่ 7 ที่ทำให้ปรากฏการณ์ในพื้นที่ที่มีหลายมิติของการรับรู้ที่เกิดความสบาย เป็นสุนทรียะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ที่มากกว่าการรับรู้ด้วยภาพ อีกทั้งยังสามารถสื่อสาร นำจุดเด่นในเรื่องของถิ่นที่ตั้งที่เป็นตลาดขายส่งดอกไม้มาแสดงได้ในพื้นที่ของร้านกาแฟ เกิดเป็นสำนึกของถิ่นที่ (Sense of Place) ที่สื่อสารออกมา ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่ได้ออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน แต่การสร้างทางเชื่อม (Transitional Space) ด้วยทางเดินภายในร้านผ่านพื้นที่จัดดอกไม้แบบง่ายๆ ก่อนจะขึ้นชั้นสองที่เป็นส่วนของร้านกาแฟ กลับทำให้เกิดเป็นความทรงจำในการรับรู้กลิ่นหอมได้ค่อยๆ ได้รับการกระตุ้นผ่านทางเดินนั้น

การสื่อสารในสังคมออนไลน์ที่ให้ความสำคัญของการรับรู้ข่าวสารข้อมูลด้วยภาพเป็นหลักเกณฑ์ตัดสินและทำความเข้าใจโดยละเอียดอื่นๆ ได้ส่งผลให้เกิดการบิดเบือนและเข้าใจในลักษณะที่ผิวเผิน โดยเฉพาะเพียงแค่ว่าภาพที่เห็นเท่านั้น เห็นได้จากในกรณีศึกษาที่ 2 และ 4 ที่มีบทสรุปของปรากฏการณ์ “พื้นที่นั่งไม่สบายแต่ถ่ายรูปสวย” ที่ผู้วิจัยเองก็มีความชื่นชมในร้านกาแฟทั้งสองกรณีศึกษานี้ในเบื้องต้นจากการสืบค้นทางระบบฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต แต่เมื่อได้ใช้เวลาร่วมของปรากฏการณ์ในพื้นที่จริง กลับไม่เกิดสุนทรียะในพื้นที่ซึ่งถ้าจะเปรียบเทียบกับในกรณีศึกษาที่ 5 “พื้นที่นั่งไม่สบายที่ชั้นหนึ่งและสบายที่ชั้นสอง” ที่ถึงแม้ว่าการจัดสถานที่อาจจะดูค่อนข้างที่ไม่มี

จุดเด่น แต่ก็ยังพอจะมีความสบายในผัสสะที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ของการเข้าใช้พื้นที่มากกว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษาที่ 2 และ 4

“พื้นที่ทางสถาปัตยกรรม” ที่เป็น “หน่วยการวิเคราะห์” ของปรากฏการณ์จากกรณีศึกษาร้านกาแฟ ทั้ง 7 ร้านได้แสดงให้เห็นภาพชัดเจนของสถาปัตยกรรมในพื้นที่หน่วยเล็กๆ ตามที่ต้นข้าวได้กล่าวไว้ว่าเป็นการรับรู้หน่วยของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นโดยรอบ เป็นมิติที่ไม่ใช่แค่ภาพที่เกิดจากการมองเห็นเท่านั้น คุณค่าทางสถาปัตยกรรมจะเกิดขึ้นก็มาจากรู้สึกสบายที่เป็นภาษาง่ายที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ซึ่งก็มีความหมายในทางเดียวกันกับสุนทรียศาสตร์ทางสถาปัตยกรรม

8. บทสรุป

กรณีศึกษาร้านกาแฟในการทำความเข้าใจในปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความในสถาปัตยกรรมนี้ช่วยทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ที่ชัดเจนของสิ่งที่ Heidegger ได้อธิบายถึงความเป็นตัวตน ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของงานสถาปัตยกรรม ผ่านความพยายามในการสร้างเครื่องมือในการหาหน่วยการวิเคราะห์ที่เป็นการต่อยอดจากงานวิจัย “ญาณวิทยาสู่กระบวนการวิจัย: ศึกษาปรากฏการณ์วิทยาในสถาปัตยกรรม” ของสันต์ จะเป็นประโยชน์และได้รับการพัฒนาต่อไป ถึงแม้ว่าผลลัพธ์ที่ออกมาจะทำให้การเรียงลำดับขั้นตอนแตกต่างจาก 6 ประการของสันต์ แต่ก็ไม่ได้แตกต่างในส่วนของแก่นแท้ของเนื้อหาแต่อย่างไร โดยสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

ข้อที่ 1 กำหนดจุดยืนของเราที่จะเข้าไปมีประสบการณ์ในพื้นที่ มีหลักในการจดบันทึก วัน เวลา ที่เข้าไปใช้ และการเข้าถึงกรณีศึกษา เพื่อทำความเข้าใจกับบริบทของกรณีศึกษาในเชิงรูปธรรม และนามธรรม

ข้อที่ 2 กำหนดสถานะปัจเจก สิ่งของ หรือพื้นที่ที่ใช้พิจารณาความสัมพันธ์ โดยการเปิดการรับรู้ทุกประสาทสัมผัส สังเกต และจดบันทึก

ข้อที่ 3 ในการพิจารณาปรากฏการณ์ต้องตระหนักถึงมิติทางประวัติศาสตร์ ผ่านประสบการณ์ ความทรงจำ รวมถึงความหมาย เช่น การเขียนผังพื้นที่ เฟอร์นิเจอร์ และรูปตัดของพื้นที่ ตามความรู้ที่มี หรือการสัมภาษณ์คนในพื้นที่ เป็นต้น

ข้อที่ 4 นำเอาปรากฏการณ์ทั้งที่ได้จากข้อ 2 และ 3 มาใช้วิเคราะห์ โดยการแบ่งกลุ่ม จัดทำเป็นตาราง และแผนภูมิเรดาร์ (Radar Chart) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แนวทางการความโน้มเอียงของปรากฏการณ์ เพื่อนำไปใช้สังเคราะห์ และตีความต่อไป

ข้อที่ 5 การตีความและถอดความ ตามหลักการของ Gadamer ที่มีการสร้างบทสนทนา (Dialogue) และขยายเส้นขอบฟ้าเพื่อให้ได้มาซึ่งความหมายที่มีองค์ความรู้ บริบทแห่งปัจจุบันเข้าไปร่วม จนทำให้เกิดผลสรุปทั้งส่วนปรากฏการณ์เอง และ “หน่วยการวิเคราะห์ (Units of Analysis)”

ข้อที่ 6 มีความเข้าใจในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปรากฏขึ้นของปรากฏการณ์ ในตัวตน และบริบทที่เกิดขึ้นจากการตีความ

ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาเชื่อว่า “สิ่งที่เป็นจริง ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสเสมอไป แต่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการหยั่งรู้ ผ่านความเข้าใจถึงความรู้สึกหรือสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ” ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในส่วนของขั้นตอนการเข้าสู่ปรากฏการณ์และการวิเคราะห์ที่ออกมาเป็นตารางล้วนแต่จะใช้การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส

เป็นตัวบ่งชี้ทั้งสิ้น ขั้นตอนการตีความจึงมีความสำคัญในการประมวลผลนั้นๆ ออกมาเป็นบทสรุปของการทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ เพื่อให้ไปถึงในส่วนของการหยั่งรู้ได้

ในส่วนเนื้อหาของปรากฏการณ์ที่เกิดจากกรณีศึกษานี้เป็นเพียงตัวอย่างของการทดลองสร้างเครื่องมือหาหน่วยการวิเคราะห์มาทดลองให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น แต่ก็มีประโยชน์ช่วยตอบคำถามที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในตอนต้น เกี่ยวกับประเด็นการจัดกลุ่มของร้านค้าแพที่ผู้วิจัยดำเนินการในขั้นต้นที่จัดกลุ่มตามรูปแบบ และบรรยากาศที่เกิดจากการตกแต่งแบบย้อนยุคสมัย แต่จากการศึกษากลับพบว่า ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกันเลยในทางปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นการอภิปรายผลของปรากฏการณ์จึงขึ้นกับ เวลา บุคคล สถานที่ และวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนไป และช่วยให้เพิ่มมิติที่หลากหลายของการทำความเข้าใจกับสถานที่นั้นๆ ได้ลึกกว่าแค่ภาพที่มองเห็นทั่วไป

นอกจากขั้นตอน 6 ประการนี้แล้ว มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์จากกรณีศึกษารูปแบบ (Typology) ชนิดเดียวกัน คือ ร้านกาแฟ เกิดผลของการตีความที่ออกมาเป็นสี่ปรากฏการณ์จากหน่วยการวิเคราะห์เดียวกัน จึงส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามต่อมาที่น่าสนใจในการหาคำตอบ ดังนี้

1. กรณีศึกษาที่ต่างกันทางรูปแบบ (Typology) แต่ให้ปรากฏการณ์หรือหน่วยการวิเคราะห์ที่คล้ายหรือเหมือนกันจะเป็นอย่างไร เช่น สปา และพิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น
2. กรณีศึกษาที่มีผู้ออกแบบต่างกัน แต่ให้ปรากฏการณ์หรือหน่วยการวิเคราะห์ที่คล้ายหรือเหมือนกันจะเป็นอย่างไร เช่น Louis Baragan และ Peter Zumthor เป็นต้น
3. กรณีศึกษาที่เป็นการเปรียบเทียบในลักษณะสหวิทยาการ แต่ให้ปรากฏการณ์หรือหน่วยการวิเคราะห์ที่คล้ายหรือเหมือนกันจะเป็นอย่างไร เช่น อาหารและสถาปัตยกรรม เป็นต้น

หมายเหตุ: บทความนี้งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหัวข้อ “สุนทรียศาสตร์ในสถาปัตยกรรมการเสพอาหาร *Chef's Tables*” *Aesthetics within Architecture of Chef's Tables*” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

บรรณานุกรม

- Altman, Irwin. and Low, Setha. M. (1992). **Place attachment**. New York, Plenum Press.
- Boyle, Sheryl. (2011). **Sensory Readings in Architecture**. Retrieved on July 2018, From <http://centreforsensorystudies.org/wp-content/uploads/2011/09/Sensory-Readings-in-Architecture.pdf>.
- Chintamayakool, Worawee. (2006). **kānraprū sǎng khōng saphāpwǎtlōm phāinai thī mī phon tō rūpbāp prayōt chaisōi læ khunkhā ‘ākhān kōranī suksā : rān kāfǎe nai hāng sapphasinkhā**. (in Thai) **Lighting perception of interior environment that affects to form, function and building's values a case study coffee shop in department store**. Master of Architecture (Interior Architecture), Bangkok University.
- Devakula, Piyalada. (1999). **A tradition rediscovered: Toward an understanding of experiential characteristics and meanings of the traditional Thai house**. Doctoral Dissertation, University of Michigan.

- Holl, Steven. (1996). **Intertwining**. Princeton Architectural Press.
- Holl, Steven, Juhani Pallasmaa, and Alberto Pérez Gómez. (2006). **Questions of perception: phenomenology of architecture**. San Francisco, CA: William Stout.
- Inpuntung, Vira and Srisaowanunt, Adisorn. (2016). **nāo khwāmkhī rūrāng sathānthī læ prākottakān wīthayā kap kānsuksā ngān sathāpattayakam phūr̄n thin**. (in Thai) **(The Concept of Place and Phenomenology in Study of Vernacular Architecture)**. Built Environment Inquiry Journal Faculty of Architecture Khon Kaen University. 15(1), 1-20.
- Issaratumnoon, Wimonart. (2008). **kānsuksā phūa čhattham khrōngkān ‘anurak læ fūr̄nfū yān sāmphr̄əng**. (in Thai) **A study for the preservation and renewal program of Sam Prang District**. Master of Architecture, Chulalongkorn University.
- Oldenburg, Ray. (1999). **The great good place**. New York: Marlowe & Company.
- Panin, Tonkao. (2010). **Kon lae Kwam kid tang satapattayakam**. (in Thai). Bangkok: Sommut.
- Plodpluang, Unya. (2013). **kān wikhro khōmūn chēng prākottakān wīthayā**. (in Thai) **(Data Analysis in Phenomenology Studies)**. Nursing Journal of The Ministry of Public Health, 23(2), 1-10.
- Shirane, Haruo. (Ed.). (2002). **Early Modern Japanese Literature: An Anthology, 1600-1900**. Columbia University Press.
- Suwatcharapinun, Sant. (2011). **čhāk yānnawīthayā sū krabūan wīthī wīčhai : suksā prākottakān wīthayā nai sathāpattayakam**. (in Thai) **(From Epistemology to Methodology: A Study of Phenomenology in Architecture)**. Research sponsored by The Thailand Research Fund.
- Tanizaki, Junichiro. (2001). **In praise of shadows**. Random House.
- Teeraparbwong, Komson. (2016). (in Thai) **“Atmosphere: Architectural Environments-Surrounding Objects” By Peter Zumthor**. Journal of Environmental Design, 3(2), 168-178.
- Waxman, Lisa. (2006). **The coffee shop: Social and physical factors influencing place attachment**. Journal of Interior Design, 31(3), 35-53.
- Zumthor, Peter. (2006). **Atmospheres: Architectural environments, surrounding objects**. Basel: Birkhäuser.